

Явлення лицаря духу

На кіностудії імені Олександра Довженка знімається фільм «Командир армії безсмертних»

Журнал вже писав про новий проект режисера і продюсера Олесь Янчука — фільм «Командир армії безсмертних» за сценарієм Василя Портяка, у якому йдеться про життя і смерть генерала Романа Шухевича, командира Української повстанської армії. Вже знято половину картини, а друга чекає на грошові надходження. Олесь Янчук, який створив такі відомі фільми, як «Голод-33» та «Атентат. Осіннє вбивство в Мюнхені», каже, що не хоче опускати планку, щоб втиснутися в бюджет, який «заспівав романси». Правду кажучи, сценарій мене приємно вразив: дуже-бо рідко комусь у нас вдається не впасти у фальшиву патетику, говорячи про видатні постаті. Маємо відтак цілий пантеон забальзамованих геніїв, натомість багатьох достойників нації злочинно забуто.

Образ Шухевича в сценарії є, поза сумнівом, ідеальним, але не нарочито ідеалізованим: во- як та інтелігент, спортсмен і лицар, мудрець і красень, «старий підпільний вовк» і хитрий лис, словом, супермен штибу досовітської Галичини. Потужне ідейно-філософське патріотичне підґрунтя поєднане з динамічним сюжетом, захоплюючими пригодами, елементами бойовика. Перфектний спосіб донести в народ національний міф (міф у сенсі універсальної моделі стосунків, минулого, специфіки нації, а не в сенсі антитези правді, як його досі розуміє, на жаль, більшість). Поза сумнівом, цей фільм просто приречений на успіх, питання лише — чи в широких колах, чи, вкотре, серед кінознавців і «хворих Україною»?

— Пане Олесь, чи дійде фільм до масового глядача? Не секрет, що українське кіно мало знімають і ще менше дивляться.

— У нас немає справжньої реклами, оскільки немає прокату, прокату ж немає, бо в людей немає грошей. Тільки раби працюють безкоштовно. Відбувається ланцюгова реакція, і коло замикається. Тому й нема реклами: це ж має бути ціла інфраструктура. Телебачення — це, звісно, річ хороша, але я за те, щоб фільми дивитися у кінотеатрі. Потім, очевидно, й на телебаченні.

— Але, як кажуть, «маємо те, що маємо», і поки що на кінотеатри не доводиться розраховувати.

— Залежить, як до того, що маємо, ставитися. Якщо мене влаштовує те, що я маю, я таки буду це мати. А якщо мене це не влаштовує, я матиму щось інше.

— Вас не влаштовує?

— Не влаштовує.

— А що ви робите, щоб змінити стан справ?

— Мені, фактично, довелося стати жебраком. Я ходжу й жебраю, де тільки можу. Деякі високі чини навіть кажуть мені: «Як ви можете, створивши такі прекрасні фільми, ходити й випрошувати?» А я відповідаю: «Якби я не жебрав, то не було б і фільмів». Бо, наприклад, «Голод» зроблено без жодної дер-

жавної копійки, а він мав бюджет 1 мільйон 200 тисяч доларів! Знаєте, в мене забагато енергії витрачається на оце жебрання, бо якщо я постукаю у сто дверей, може, у двох мені щось дадуть. А так здебільшого посміхаються, дякують за дуже важливу справу, яку я роблю, і — відмовляють. Але їх також можна зрозуміти: немає відповідних законів, коли б, скажімо, як у цивілізованому світі, суму пожертви списували б меценатові з нарахованого податку. Більше того, якщо ви мені подарували гроші, то треба ще за це сплатити податок — ще одне зачароване коло. Якщо вже наша культура і зокрема кіно перебуває в такому жалюгідно-

му фінансовому стані, то треба було б цілком звільнити його від податку. Мистецтво — це обличчя нашої держави, не тільки футбол! Сьогодні відкрилися двері в світ — а ми стоїмо на порозі голі-босі перед тим світом. І на нас таких всі дивляться! Я не хочу, щоб нас такими бачили. Очевидно, через систему, яка тут панувала більше 70 років, ми втратили ХХ століття.

— Наскільки я розумію, студія «Олесь-Фільм» — це ви і є?

— Так, я і є студія, а ця кімната — весь офіс. Справа в тому, що мені на фільм «Голод-33» навіть бабусі прислали по карбованцю, а студія Довженка відраховувала собі 30% коштів, які я назбирував на свої картини. На мою думку, це несправедливо, тому я й заснував власну студію.

— Гафазд, поговорімо конкретніше власне про фільм «Командир армії безсмертних». Чому ви запросили на головну роль Григорія Гладія, окрім того, що вони з Шухевичем фантастично подібні?

— З Гладієм я бачився перед тим двічі, щоразу в Монреалі. У 1992 році, коли я приїхав з прем'єрою «Голоду», і в 1996-му — з «Атентатом...». Пам'ятаю, тоді ще давав інтерв'ю, а поруч стояв Гладій, і я сказав: «Як шкода, що такий прекрасний актор як Гладій не живе тепер в Україні, але, звісно, якщо він захоче зніматися, то не буде жодних перешкод». І це символічно:

через два роки я запросив його. Гладій був мені важливий ще й тим, що в ньому не було якогось пострадянського «шлейфу».

— Ви, вочевидь, передбачаєте значну негативну реакцію на фразок «зачем ворошить прошлое...»?

— А мені вже це казали. Ми знімали в Івано-Франківську, на подвір'ї тюрми, території, що примикає до Управління внутрішніх справ, сцени з закатованими трупами українських вояків, де Шухевич бачить свого замордованого брата... Приїхало місцеве телебачення, а після передачі дзвонили багато колишніх працівників НКВС і обурювалися: «Як можна з такого бандита робити героя?» і подібне. Я не можу змиритися з тим, що нашу історію спалюжено і замовчувано. Це наша невідома історія, і все, що я хочу, — це донести до людей правду, щоб вони здобули і зміцнили свою позицію.

— Фільм таки будуть сприймати по-різному, залежно від рівня культури й національної свідомості. Чи вас не турбує небезпека поглиблення розколу в суспільстві?

— Я не хочу, щоб фільм був пропагандистським, щоб його використовували політично. Ми занадто заполітизовані...

— Слово «пропаганда» від початку має в собі негативний зміст, але явити народові ідеал, причому невідгаданий і практично несприятливий, справді потрібно зараз, як ніколи. Ваш фільм якраз і є такою пропозицією глядачеві, передусім молоді, прагнути дорівнятися до героя духом і чином. На це «працюють» детективний пригодницький сюжет, сцени з пластового минулого Шухевича, навіть сцена гри у волейбол. Молода людина подумає: «Він такий, як ми». І таким чином пов'язується розірваний час, дорадянська Україна виявляється багато розвиненішою, культурнішою, ніж усі радянські роки і навіть сьогодення. Неминуче виникає почуття ностальгії за втраченою «європейськістю», цивілізованістю.

— У 1991 році все виявилось фарсом, ми здобули незалежність передусім завдяки путчу в Москві. Не думаю, що в нас була революційна ситуація. Я хотів показати людину, яка була ладна покласти життя, щоб досягнути відчуття свободи, незалежності, щоб бути громадянином своєї держави. А нам ця незалежність дісталася задарма.

— Хоча й історія не терпить умовного способу, Шухевич був людиною, яка замалим не змінила глобальний хід історії. За великим рахунком, йому це вдалося. Мабуть, тому в складній композиції сценарію поряд з трьома часовими рівнями є ще й четвертий, понадчасовий — монолог самого героя.

— Це не просто його внутрішній голос. У цьому є якийсь момент безсмертя. Усі сподіваються, що там далі щось є. Я, на жаль, ні. Але душа, вона існує у певній температурі, вона теж болить, коли ми хворіємо...

— Маєте на увазі, що Шухевич був людиною з підвищеною температурою?

— Так, це правда. У ньому була величезна концентрація життєвої сили, він не жив, а горів. А полум'я завжди притягує.

— Хемінгуей про свою п'єсу «П'ята колона», у якій, до речі, теж йдеться про роботу підпільників у Мадриді, казав, що

вона просто про те, що людина, віддана своїй справі, не може бути щасливою в особистому житті. Лірична лінія у фільмі зумисне на другому плані?

■ Валерія Малекторович і Григорій Гладій у фільмі «Командир армії безсмертних». Режисер Олесь Янчук.

— Шухевич мав родину, але був розлучений з нею, і це трагедія його життя. У сценарії були спроби натякнути: а можливо, там щось є між Галиною (Вікторія Малекторович) і Романом, крім того, що вони друзі по зброї. У фільмі цього немає. Це цікавіше: ми бачимо двох гарних, молодих людей, але відчуваємо, що над ними стоїть щось сильніше. Вони в іншому вимірі, зовсім іншого гатунку люди. Гадаю, Вікторії Малекторович вдалося знайти цю грань і не переступити її.

— Чи зазнавав сценарій суттєвих змін?

— Так, ми зупинилися тільки на п'ятому варіанті, але й до нього щось додавали, щось скорочували. Наприклад, монолог героя з'явився тільки в четвертому варіанті. Роль Пашкевича у мене тепер взагалі грають двоє акторів. Спочатку я запросив Олега Примогенова, а вже потім мені показали фотопроби Володимира Горянського, і я зрозумів: ось він, мій Пашкевич! А Примогенов уже поїхав на зйомки. Тоді я залишив Горянському message на автовідповідачі з запрошенням. Він погодився, і тепер Примогенов — це наче «руки» Горянського, а сам Горянський — «біла кістка», не любить робити брудної роботи. І вони в нас удвох ходять.

— Коли ви плануєте завершити роботу над фільмом?

— Якщо з фінансами все буде гаразд, то сподіваюся, на початку року, до березня. Маємо ще одну проблему: досі не відзняли однієї сцени, бо не знайшли необхідної для неї церкви під гонтом, усі понакривали бляхою. Цю сцену конче потрібно зняти до осені, поки немає жовтого листя, інакше доведеться відкласти фільм до наступного літа. Не хочеться йти на компроміси: якщо не буде достатньо коштів, я краще буду чекати, шукати. Дуже важко зараз розкрутити фільм, і якщо це вже зроблено, то треба летіти на цій висоті.

— Дякую за інтерв'ю. Боже, помагай!